

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

Педагогічна наука і освіта XXI століття

Науково-методичний журнал

Випуск 4

Засновано у 2023 році

Рівне – 2025

УДК 37: 001 «20»

П 24

Педагогічна наука і освіта XXI століття: науково-методичний журнал. Вип. 4. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.: Г. П. Пустовіт; ред. кол.: Г. П. Пустовіт, Н. О. Остапчук та ін. Рівне: РДГУ, 2025. 422 с.

Тематична спрямованість наукового фахового видання. Спеціальності, за якими видання публікує наукові праці: А1 Освітні науки; А2 Дошкільна освіта; А3 Початкова освіта; А4 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями); А5 Професійна освіта (за спеціалізаціями); А6 Спеціальна освіта; А7 Фізична культура і спорт.

Наказом Міністерства освіти і науки України No 920 від 26.06.2024 р. електронний науково-методичний журнал РДГУ «Педагогічна наука і освіта XXI століття» включений до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») у галузі А Освіта (спеціальності – А1, А2, А3, А4, А5, А6, А7).

Редакційна колегія

Головний редактор: **ПУСТОВІТ Григорій Петрович**, доктор наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

Заступник головного редактора: **ОСТАПЧУК Наталія Олександрівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

Члени редколегії

ANDROSZCZUK Irena, доктор габілітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогіки Академії педагогіки спеціальної імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Республіка Польща).

ВИХРУЩ Анатолій Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови, Тернопільський національний медичний університет імені І. Горбачевського (м. Тернопіль, Україна).

GLUCHMAN Vasil, PhD, професор філософії та етики, декан факультету мистецтв Пряшівського університету (Словаччина);

ДИЧКІВСЬКА Ілона Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

КОБИЛЯНСЬКИЙ Олександр Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця, Україна).

КОЛЯДА Наталія Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань, Україна).

КУЧАЙ Тетяна Петрівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та психології, Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II (м. Берегове, Україна).

ПАВЕЛКІВ Катерина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

PELEKH Yurii, доктор габілітований, професор, професор кафедри шкільної педагогіки педагогічного факультету Жешувського університету (Республіка Польща),

ПЕТРЕНКО Оксана Борисівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

POBIRCHENKO Natalia, доктор габілітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща).

САВЧУК Борис Петрович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітніх технологій ім. Б. Ступарика, ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника” (м. Івано-Франківськ, Україна).

СЯСЬКА Інна Олексіївна, доктор наук, доцент, професор кафедри біології, здоров’я людини та фізичної терапії, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

ЮЗИК Ольга Протасівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

БАЛІКА Людмила Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

BIŁAVYCH Ivan, доктор філософії, PhD, викладач I клініки анестезіології і інтенсивної терапії, Варшавський медичний університет (Республіка Польща).

ГУДОВСЕК Оксана Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

КАЗАНІШЕНА Наталія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри біології та екології, Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (м. Кам’янець-Подільський, Україна).

КІНДРАТ Вадим Кирилович, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедрою теорії і практики фізичної культури і спорту, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

КОСТОЛОВИЧ Тетяна Василівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методик початкової освіти, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

ПЕТРЕНКО Сергій Вікторович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

REBISZ Slawomir, доктор освітнього менеджменту, доцент, доцент кафедри досліджень школи і медіа, Жешувський університет (Польща);

SKWAREK Beata, доктор наук гуманітарних, доцент факультету суспільних і гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща).

ЦІПАН Тетяна Степанівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання, Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне, Україна).

Упорядники: проф. Пустовіт Г. П., проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.

Науково-бібліографічне редагування: наукова бібліотека РДГУ.

Оприлюднено за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 6 від 29 травня 2025 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2025

ЗМІСТ

Пустовіт Г., Петренко О. Психолого-педагогічні концепти формування національно-культурної «Я-ідентичності» зростаючої особистості у закладах позашкільної освіти	6
Вихрущ А. Методологічна культура здобувачів у закладах вищої освіти	17
Лісова С., Дупак Н. Теоретико-методичні засади формування проєктно-технологічної компетентності майбутніх вчителів технологій у процесі вивчення дисципліни «Технологічний практикум»	31
Пантюк Т., Ревть А., Денисяк Ю., Співак В. Взаємодія сім'ї та освітнього закладу у формуванні правової грамотності та правової свідомості дітей та молоді	43
Пустовіт Г., Білоус В. Кузнєцов О. Детермінація «Я-концепції» у процесі формування майбутнього фахівця як професіонала в закладі вищої освіти	53
Розман І. Впровадження штучного інтелекту для адаптивного навчання у ЗЗСО: виклики та перспективи	64
Smoleń J., Solak A. Praca na roli jako forma kształtowania charakteru	72
Thlusiak-Deliowska A., Androshchuk I., Petrenko O. Profilaktyka przemocy rówieśniczej i bullyingu wśród uczniów szkół ponadpodstawowych	81
Баліка Л., Капральцев Д., Перець В. Педагогічні умови формування компетентностей фахівців у закладах вищої освіти	101
Ваколюк А., Шалівська Ю., Поліщук І. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес	111
Гудовсек О., Бричок С. Г. Духовно-мистецька складова освітнього процесу в авторських конфесійних початкових школах Рівненщини	123
Dąbek A. Etyka a sztuczna inteligencja. Sprzeczność czy koherencja?	134
Король А. Особливості мультидисциплінарного підходу у діагностиці та корекції порушень мовлення	143
Кривонос О., Андросчук М. Інтерактивні платформи для вивчення програмування: як школярі 6–11 класів сприймають і використовують онлайн-ресурси	156
Ліннік Ю., Довгалець О. Суспільно-гуманітарні дисципліни як засіб формування професійних і соціальних навичок студентів Рівненської медичної академії	171
Мишкарьова С., Павелків О. Методика навчання математичної освітньої галузі в ЗЗСО: інноваційний контекст	184
Michalak M. Wspólnota solidarności w działalności Janusza Korczaka oraz nagrodzonych przez dzieci Orderem Uśmiechu	194
Петренко С. Концепція дослідження професійної компетентності ІТ-фахівців	211

Сембрат С., Троценко В., Мамітько А., Хадико О. Методологічні особливості навчання техніко-тактичним діям гри в баскетбол молодших підлітків в закладах загальної середньої освіти	220
Снітовська О. Проблема реформування системи вищої освіти у зарубіжжі в українському міждисциплінарному дискурсі	230
Stanek K. Is school a place of stress or experience of students educational burnout?	242
Стельмашук Ж., Гринькова Н. Професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи під час вивчення педагогічних дисциплін	254
Тимчик М., Давидюк В. Теоретичні аспекти формування логістичної компетентності майбутніх тренерів з легкої атлетики у процесі професійної підготовки	263
Тропін Ю. Допінг в спорті: бібліометричний аналіз	271
Trofimchuk V., Gerasymenko O., Soroka T., Symonovych N., Havryshchak H. Analysis of didactic functions of constructing the content of the discipline «basics of modern production technologies in industry»	283
Ціпан Т. Профілактика ризикованої поведінки неповнолітніх в інтернет-просторі	296
Yasnohurska L., Kovaliuk V., Michuda N., Kralia I. On the issues of foreign language teaching methods	306
Кушнір Т. Онлайн-курси неформальної освіти: нові можливості чи освітній спам?	314
Адах В. Зміст професійних компетентностей майбутніх бакалаврів з автоматизації, комп'ютерно-інтегрованих технологій та робототехніки	328
Androszczuk R.-S. Us education policy in 2017-2025: from deregulation to renewal and reform	338
Білецький М. Особливості підготовки інженерів-програмістів в закладах вищої освіти: європейський досвід	352
Даньшин М. Освітнє середовище університету як основа формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти	363
Захарченко О. GPT OnlineCorrector як цифровий інструмент формування мовно-літературних компетентностей магістрів української філології	374
Король С. Формування корпоративної культури у майбутніх магістрів банківської справи як педагогічна проблема	383
Кузьмич А. Нормативно-правові засади діяльності авторських шкіл незалежної України	391
Хрснов Д. Розвиток критичного мислення майбутніх магістрів освіти засобами медіатехнологій: результати педагогічного експерименту	402

УДК 378.4 – 047.22

DOI: [10.35619/pse.vi4.95](https://doi.org/10.35619/pse.vi4.95)

Людмила БАЛІКА

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0003-0042-7744
e-mail: liudmyla.balika@rshu.edu.ua

Дмитро КАПРАЛЬЦЕВ

здобувач PhD
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0009-0006-2505-1172
e-mail: kapraltsev.dmytro24@rshu.edu.ua

Василь ПЕРЕЦЬ

здобувач PhD
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0009-0001-7889-090X
e-mail: perets.vasyl24@rshu.edu.ua

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Акцентовано увагу на важливості формування компетентностей у здобувачів вищої освіти, що є одним із провідних чинників удосконалення професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Проаналізовано сутність понять «компетентності», «умова», «педагогічна умова». З'ясовано, що в сучасних умовах розвитку освіти компетентність визначається як комплексна характеристика особистості, що забезпечує її здатність ефективно реалізовувати себе в навчанні, професійній діяльності та повсякденному житті, досягаючи поставлених цілей. Педагогічні умови розглядаються як ключовий компонент педагогічної системи, що інтегрує різноманітні чинники освітнього середовища та матеріально-просторової організації освітнього процесу; відображають сукупність можливостей, які впливають як на особистісний розвиток учасників освітнього процесу, так і на структурно-процесуальну складову всієї системи.

Обґрунтовано, що формування компетентностей фахівців у ЗВО здійснюватиметься ефективно на основі визначення відповідних педагогічних умов з урахуванням особливостей фахової підготовки, зумовленої специфікою майбутньої професійної діяльності.

Визначено універсальні педагогічні умови формування компетентностей фахівців: формування мотивації до оволодіння майбутньою професією; моделювання процесу формування компетентності у майбутніх фахівців; застосування в освітньому процесі інноваційних й інтерактивних технологій; формування особистісних та професійних якостей майбутнього фахівця; забезпечення набуття практичного досвіду майбутньої професійної діяльності.

Доведено, що реалізація сукупності визначених педагогічних умов сприятиме ефективному формуванню компетентностей фахівців.

Ключові слова: компетентності, формування компетентностей, умови, педагогічні умови, фахівці, заклади вищої освіти.

Постановка проблеми. Метою діяльності сучасного закладу вищої освіти є підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців, що базується на формуванні компетентної, творчої та соціально активної особистості. На сучасному етапі розвитку освіти здійснюється пошук способів модернізації системи професійної підготовки, підвищення якості освітнього процесу з використанням сучасних інтерактивних технологій. Відтак актуальним стає впровадження педагогічних умов формування компетентностей в освітній процес закладів вищої освіти, що є ключовим чинником удосконалення професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Останні десятиліття науковці активно вивчають проблеми розвитку освіти та професійно компетентної підготовки фахівців (А. Алексюк, О. Антонова, М. Євтух, Н. Ничкало й ін.); методологію компетентно орієнтованого підходу в освіті (Н. Бібік, О. Локшина, О. Овчарук, В. Ягупов та ін.); сутність та структуру професійної компетентності, особливості її формування (В. Гузєєв, О. Ломакіна, В. Луговий, О. Пометун та ін.); психолого-педагогічні умови формування професійної компетентності (І. Зошій та ін.).

Дослідники також вивчають формування відповідних компетентностей фахівців, як-от: комунікативних (О. Бовдир, О. Калита, С. Циганій та ін.); освітніх (А. Бореичук, А. Рибачук й ін.); цифрових (В. Биков, О. Пінчук, О. Спірін й ін.); соціальних (О. Боровець, М. Демчук, Л. Кулакова, Т. Смагіна й ін.).

Мета статті – виокремити універсальні педагогічні умови формування компетентностей фахівців у контексті змістового наповнення базових понять.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування компетентностей майбутнього фахівця передбачає насамперед орієнтацію на особистість, що проявляється в гуманізації освіти та створенні сприятливих педагогічних умов для особистісного й професійного розвитку здобувачів вищої освіти, а також у підвищенні мотивації до навчання. Такий підхід до організації

освітнього процесу сприяє розвитку й удосконаленню особистісного та професійного досвіду здобувачів освіти, що забезпечує цілеспрямоване формування індивідуального стилю роботи майбутніх фахівців.

Аналіз сучасних педагогічних досліджень, пов'язаних з проблемами вдосконалення функціонування педагогічних систем, підвищення ефективності освітнього процесу, засвідчив, що одним з аспектів, які викликають найбільший інтерес дослідників, є виявлення, обґрунтування і перевірка педагогічних умов, що забезпечують успішність здійснюваної діяльності. Розв'язання цього завдання часто породжує труднощі у дослідників. Це може бути зумовлено низкою причин, серед яких: однобічний підхід до трактування ключових понять досліджень, що може обмежувати дослідника в розумінні всієї його багатовимірності; підбір педагогічних умов, які належать до різних класифікаційних груп і, відповідно, можуть виявитися несумісними чи неузгодженими між собою; нечітке або недостатньо конкретне розуміння спрямованості виявлених умов, тобто відсутність чіткого бачення, на що саме вони впливають у межах конкретного дослідження; слабка аргументація при обґрунтуванні вибору саме цих умов, що може свідчити про недостатнє опрацювання теоретичної бази або емпіричного матеріалу. Усі ці чинники не лише ускладнюють процес дослідження, але й можуть вплинути на його результати, знижуючи їх достовірність і практичну цінність.

Аналізуючи змістове наповнення поняття «компетентність», варто відзначити, що це поняття часто ототожнюють з поняттям знань, навичок та умінь, однак воно має ширше значення, оскільки містить у собі когнітивні, діяльнісні, комунікативні та особистісні складові. Згідно з визначенням ЮНЕСКО, компетентність – це здатність застосовувати знання, вміння та цінності в реальних ситуаціях для ефективного вирішення проблем [8, с. 138].

У сучасній українській педагогіці компетентність розглядається як інтегрована характеристика особистості, яка дозволяє їй досягати успіху в житті, навчанні та професійній діяльності. При цьому поняття компетентності обіймає декілька ключових аспектів, зокрема: *когнітивний аспект* – наявність необхідного обсягу знань у певній галузі, які є базою для вирішення практичних завдань; *діяльнісний аспект* – здатність ефективно застосовувати знання та навички для досягнення поставлених цілей; *комунікативний аспект* – уміння взаємодіяти з іншими людьми, ефективно спілкуватися, враховуючи соціальний та культурний контекст; *особистісний аспект* – ціннісні орієнтації, мотивація та готовність до самовдосконалення і відповідальності за результати своєї діяльності.

Формування компетентностей є багатовимірним та динамічним процесом, який охоплює не лише засвоєння знань, але й розвиток практичних навичок, критичного мислення, комунікативних здібностей та ціннісних орієнтирів. Цей процес вимагає комплексного підходу, який передбачає використання сучасних

педагогічних технологій, інтерактивних методів навчання, міждисциплінарних зв'язків та орієнтацію на індивідуальні потреби здобувачів освіти.

Отже, педагогічні умови формування компетентностей фахівців повинні відповідати актуальним викликам часу, зокрема цифровій трансформації освіти, глобалізації, зростанню вимог до гнучкості й адаптивності фахівців, а також необхідності формування навичок самостійного навчання та саморозвитку. Важливим при цьому є забезпечення ефективної інтеграції знань, умінь і цінностей у практичну діяльність особистості, що передбачає створення сприятливого освітнього середовища, впровадження проєктної діяльності, активну співпрацю з роботодавцями та використання реальних професійних кейсів в освітньому процесі.

Тому проведемо аналіз та уточнимо зміст понять «умови» та «педагогічні умови», що уможливить більш коректне їх трактування в межах наукового дослідження, сприятиме усвідомленню складності та багатогранності цих понять. У довідковій літературі поняття «умова» трактується як: обставина, від якої залежить певне явище чи процес; сукупність правил, встановлених у певній сфері діяльності або життя; обстановка чи контекст, у межах яких відбувається те чи інше явище [9].

Поняття «умова» є загальнонауковим поняттям, яке використовується в різних галузях знань, але при цьому набуває специфічних характеристик залежно від контексту. Розглядаючи досліджуване поняття з позиції філософії, варто зауважити, що осмислення цього поняття зосереджується на зв'язках між предметами та явищами навколишнього середовища, без яких існування предмета є неможливим. У філософії поняття «умова» трактується як те, від чого залежить інше (зумовлюване); суттєва частина комплексу об'єктів (речей, їхніх станів, взаємодій), без якої неможливе існування цього явища [10]. У такий спосіб, сукупність конкретних умов створює середовище, що забезпечує виникнення, існування та розвиток явищ.

У психології поняття «умова» зазвичай розглядається в контексті психічного розвитку особистості. Воно розглядається як сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які відіграють ключову роль у формуванні та еволюції психологічних характеристик людини. Ці чинники можуть як сприяти, так і гальмувати процес розвитку, визначаючи його темп, характерні особливості, етапи та кінцеві результати [7].

У педагогічному аспекті сутність цього поняття можна окреслити через основні положення, зокрема: *умова як сукупність причин та обставин* – поняття охоплює широкий спектр чинників, таких як обставини, причини, об'єкти або явища, які утворюють середовище для реалізації освітнього процесу; *роль умов у розвитку людини* – зазначена сукупність чинників безпосередньо впливає на розвиток, виховання і навчання особистості, створюючи передумови для їх ефективної реалізації або, навпаки, виступаючи як обмежувальні чинники;

динаміка впливу умов – вплив умов може бути різноспрямованим – вони здатні як прискорювати, так і уповільнювати процеси розвитку, виховання і навчання. Крім того, ці чинники впливають на динаміку зазначених процесів, їх перебіг і кінцеві результати, визначаючи характер і рівень досягнень особистості.

Як підсумок, у педагогіці поняття «умова» набуває особливого значення, оскільки воно не лише описує об'єктивні та суб'єктивні чинники освітнього середовища, але й визначає їх вплив на формування особистості. Розуміння цього впливу дозволяє педагогам цілеспрямовано створювати оптимальні умови для забезпечення ефективності освітнього процесу.

У педагогіці поняття «педагогічні умови» трактується як сукупність обставин і чинників, які створюються з метою досягнення конкретних результатів в освітньому процесі.

Відомий український методолог педагогіки С. Гончаренко визначає педагогічні умови як організаційно-педагогічні чинники, що сприяють ефективності освітнього процесу. Вони охоплюють підбір методів, форм, засобів навчання, врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів [1]; Л. Даниленко наголошує, що педагогічні умови – це не лише матеріально-технічна база, але й створення емоційно-сприятливого середовища, яке стимулює мотивацію до навчання та розвитку [2]. Інші дослідники, наприклад, Є. Хриков, акцентує увагу на тому, що педагогічні умови охоплюють також адаптацію навчального матеріалу до потреб сучасності, інтеграцію інноваційних технологій та активну взаємодію між педагогами та здобувачами освіти [11]; Н. Сенчина розглядає умови як сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, моральний, психічний розвиток людини, її поведінку, виховання й навчання, формування особистості [6, с.36]. Натомість В. Ільчук вважає, що педагогічні умови мають створювати гармонійне поєднання зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на освітній процес. З одного боку, це організаційно-структурні аспекти, такі як ефективне планування занять, забезпечення сучасної матеріально-технічної бази, створення комфортного освітнього середовища та використання інноваційних методів навчання. З іншого боку, важливо враховувати індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхню мотивацію, психологічну готовність до навчання, рівень самостійності та відповідальності. Лише за умови збалансованого підходу, який інтегрує ці складові, можна досягти високої якості освіти та сприяти всебічному розвитку особистості і сформувати її компетентності професійного саморозвитку [3, с.87].

На думку В. Коваль, педагогічні умови – це сукупність заходів педагогічного процесу, які, з одного боку, забезпечують досягнення студентами необхідного рівня сформованості професійної компетентності, а з другого – сприяють підвищенню ефективності цього процесу [4].

Аналіз різних трактувань поняття «педагогічні умови» дає змогу виокремити низку головних аспектів (за А. Литвином [5]), які є важливими для більш глибокого розуміння цього феномена, а саме:

- педагогічні умови як структурний компонент освітньої системи є невід’ємною складовою педагогічної системи загалом та освітнього процесу зокрема, впливаючи на його організацію, зміст і результати;

- педагогічні умови відображають сукупність освітнього (зміст навчання, методики, форми взаємодії, програмно-методичне забезпечення) та матеріально-просторового (технічне обладнання, просторове середовище закладу освіти тощо) середовища, яке може як сприяти, так і перешкоджати ефективному функціонуванню освітньої системи;

- двоєдина структура педагогічних умов. Вони поєднують внутрішні чинники, що формують особистісний розвиток суб’єктів навчання, і зовнішні, які визначають організаційно-процесуальний аспект функціонування освітньої системи;

- вплив педагогічних умов на ефективність освіти. Професійний вибір і реалізація педагогічних умов сприяють покращенню освітнього процесу, розвитку особистості здобувачів освіти, підвищенню якості освіти та ефективності педагогічної діяльності.

Отже, педагогічні умови можна розглядати як засадничий компонент педагогічної системи, що інтегрує різноманітні чинники освітнього середовища та матеріально-просторової організації освітнього процесу. Вони відображають сукупність можливостей, які впливають як на особистісний розвиток учасників освітнього процесу, так і на структурно-процесуальну складову всієї системи.

Наше сьогодення вимагає від фахівців сформованих компетентностей як основи самостійно засвоєних знань, умінь й особистісних якостей. Логічно виникає об’єктивна потреба в підготовці професійно компетентного фахівця, що визначає основною метою його підготовки створення й реалізацію ефективних педагогічних умов для забезпечення активного залучення здобувача – майбутнього фахівця у цей процес. Реалізація цієї мети можлива за умов організації освітнього процесу на основі компетентнісного підходу, який орієнтується на досягнення результатів у вигляді значущих фахових компетенцій, оволодіння якими неможливе без набуття досвіду професійно спрямованої діяльності. Водночас, компетентність як результат оволодіння компетенціями формується в процесі навчально-пізнавальної, дослідницької та виробничої діяльності, спрямованої на майбутнє виконання професійних функцій. Тож професійна підготовка майбутніх фахівців набуває нового змісту: оволодіння знаннями і досвідом майбутньої діяльності здобувачами освіти з метою досягнення професійно і соціально значущих компетентностей.

Відповідно педагогічні умови формування компетентностей фахівців розуміємо як чинники впливу на освітній процес, функціонування якого

забезпечується інформаційно-цифровими технологіями та суб'єктами педагогічної взаємодії в межах ЗВО з метою особистісного та професійного становлення майбутніх фахівців. Збалансоване поєднання та цілеспрямоване використання педагогічних умов сприяє оптимізації освітнього процесу, створенню ефективного освітнього середовища, підвищенню якості освіти, формуванню необхідних компетентностей у здобувачів освіти, а також загальному розвитку педагогічної системи.

Доцільно підібрані педагогічні умови створюють сприятливе середовище для успішного формування компетентності майбутніх фахівців. Притому окремі, випадково обрані умови не можуть суттєво вплинути на ефективність того чи іншого педагогічного явища. Тому необхідно визначати комплекс умов, зважаючи на розгортання основних педагогічних процесів. Під час формування компетентностей фахівців необхідно обрати й обґрунтувати ті педагогічні умови, які дадуть змогу досягти найвищого позитивного результату. При цьому вибір відповідних педагогічних умов формування компетентності фахівців має визначатися методологією наукового дослідження, соціальним замовленням, особливостями та можливостями освітнього процесу у ЗВО, теоретичними та практичними результатами досліджень науковців щодо проблеми, яка розглядається, аналізом досвіду конкретного закладу вищої освіти та результатами констатувального експерименту.

З огляду на це можемо виокремити такі універсальні педагогічні умови формування компетентності майбутніх фахівців: формування мотивації до оволодіння майбутньою професією; моделювання процесу формування компетентності у майбутніх фахівців; застосування в освітньому процесі інноваційних й інтерактивних технологій; формування особистісних та професійних якостей майбутнього фахівця; забезпечення набуття практичного досвіду майбутньої професійної діяльності.

Вважаємо, що імплементація визначених педагогічних умов сприятиме формуванню компетентностей фахівців. Заразом зазначимо, що представлені універсальні умови є орієнтовними, адже вплив усіх виокремлених педагогічних умов ми розглядаємо в комплексі та взаємозв'язку.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, формування компетентностей у здобувачів вищої освіти є одним з першорядних чинників удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців, оскільки сучасний ринок праці вимагає не лише ґрунтовних теоретичних знань, а й розвитку практичних навичок, критичного мислення, комунікативної компетентності та здатності до самостійного навчання й адаптації до нових викликів.

Визначено універсальні педагогічні умови формування компетентностей фахівців, як-от: формування мотивації до оволодіння майбутньою професією; моделювання процесу формування компетентності у майбутніх фахівців; застосування в освітньому процесі інноваційних й інтерактивних технологій;

формування особистісних та професійних якостей майбутнього фахівця; забезпечення набуття практичного досвіду майбутньої професійної діяльності.

Реалізація сукупності визначених педагогічних умов сприятиме ефективному формуванню компетентностей фахівців, позаяк вони забезпечують комплексний підхід до освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у з'ясуванні ефективності виокремлених педагогічних умов формування компетентностей фахівців в закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 120 с.
2. Даниленко Л. І. Соціально-педагогічні умови ефективного управління загальноосвітньою школою: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Укр. держ. пед. ун-т ім. М. Драгоманова. Київ, 1994. 23 с.
3. Ільчук В. В. Педагогічні умови професійного саморозвитку викладачів фахових дисциплін у вищих аграрних навчальних закладах: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського. Вінниця, 2016. 254 с.
4. Коваль В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів. *Філологічний часопис*, 2016. № 1. С.164–177.
5. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів: СПОЛОМ, 2014. 76 с.
6. Сенчина Н. Г. Педагогічні умови формування педагогічної рефлексії вчителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті. *Вісник Національного авіаційного університету*, 2018. №1 (12). С. 100–106.
7. Сучасний тлумачний психологічний словник / В. Шагар. Харків: Прапор, 2007. 640 с.
8. Таченко Н. М., Юань В. Трансверсальні компетентності: еволюція поняття через призму контекстів. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2022. (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). № 5(7). С. 130–143.
9. Умова. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0+> (дата звернення: 16.05.2025).
10. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук та ін. Київ: Абрис, 2002. 742 с.
11. Хриков Є. М. Педагогічні умови в структурі наукового знання. *Шлях освіти*. 2011 № 2. С. 11–15.

REFERENCES

1. Honcharenko S. Pedagogical Research: Methodological Advice for Young Scientists]. Kyiv-Vinnitsia: DOV «Vinnitsia», 2008. 120s.
2. Danylenko L. I. Socio-pedagogical Conditions for Effective Management of a Comprehensive School]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / Ukr. derzh. ped. un-t im. M. Drahomanova. Kyiv, 1994. 23 s.

3. Ilchuk V. V. Pedahohichni umovy profesiinoho samorozvytku vykladachiv fakhovykh dystsyplin u vyshchykh ahrarnykh navchalnykh zakladakh [Pedagogical Conditions for Professional Self-development of Teachers of Specialized Disciplines at Agrarian Universities]: dys. kand. ped. nauk: 13.00.04 / Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni M. Kotsiubynskoho. Vinnytsia, 2016. 254 s.
4. Koval V. Pedahohichni umovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv-filolohiv [Pedagogical Conditions for the shaping of Professional Competence of Future Philology Teachers]. *Filolohichni chasopys*, 2016. No. 1. S.164–177.
5. Lytvyn A. V. Metodolohichni zasady poniattia «pedahohichni umovy» [Methodological Principles of the Concept of «Pedagogical Conditions»]: na dopomohu zdobuvacham naukovoho stupenia. Lviv: SPOLOM, 2014. 76 s.
6. Senchyna N. H. Pedahohichni umovy formuvannia pedahohichnoi refleksii vchyteliv humanitarnykh spetsialnostei u pisladyplomnii osviti [Pedagogical Conditions for the Formation of Pedagogical Reflection among Teachers of the Humanities in Postgraduate Education]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu*, 2018. No. 1 (12). S. 100–106.
7. Suchasnyi tlumachnyi psykholohichni slovnyk [Modern Explanatory Psychological Dictionary] / V. Shahr. Kharkiv: Prapor, 2007. 640 s.
8. Tachenko N. M., Yuan V. Transversalni kompetentnosti: evoliutsiia poniattia cherez pryzmu kontekstiv [Transversal Competencies: the Evolution of the Concept through the Prism of Contexts]. *Zhurnal «Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii»*. 2022. (Seriia «Derzhavne upravlinnia», Seriia «Pravo», Seriia «Ekonomika», Seriia «Psykholohiia», Seriia «Pedahohika»). No. 5(7). S. 130–143.
9. Umova [Condition]. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0+zvernennia:16.04.2025> (data zvernennia: 16.04.2025)
10. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical Encyclopedic Dictionary] / V. I. Shynkaruk ta in. Kyiv: Abrys, 2002. 742 s.
11. Khrykov Ye. M. Pedahohichni umovy v strukturi naukovoho znannia [Pedagogical Conditions in the Structure of Scientific Knowledge]. *Shliakh osvity*. 2011. No. 2. S. 11–15.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR SHAPING COMPETENCES AMONG SPECIALISTS IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Liudmyla BALIKA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Theory and Methods of Education Department
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0042-7744
e-mail: liudmyla.balika@rshu.edu.ua

Dmytro KAPRALTSEV

Postgraduate Student in Speciality 011 Educational, Pedagogical Sciences,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0009-0006-2505-1172
e-mail: kapraltsev.dmytro24@rshu.edu.ua

Vasyl PERETS

PhD Student in Speciality 011 Educational, Pedagogical Sciences,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0009-0001-7889-090X

e-mail: perets.vasyl24@rshu.edu.ua

Abstract. Attention is focused on the importance of developing competencies among University students, which is one of the leading factors in improving professional training in Universities.

The essence of the concepts of «competence», «condition», «pedagogical condition» was analyzed. It has been found that in modern conditions of education development, competence is defined as a complex characteristic of an individual, which ensures his ability to effectively realize himself in studies, professional activities and everyday life, achieving the set goals. Pedagogical conditions are considered a key component of the pedagogical system that integrates various factors of the educational environment and the material and spatial organization of the educational process; reflect a set of opportunities that affect both the personal development of participants in the educational process and the structural and procedural component of the entire system.

It is substantiated that the formation of specialists' competencies in higher education institutions will be carried out effectively on the basis of determining appropriate pedagogical conditions, taking into account the peculiarities of professional training, determined by the specifics of future professional activity.

Universal pedagogical conditions for the formation of specialists' competencies have been identified: formation of motivation to master the future profession; modeling of the process of competence formation among future specialists; application of innovative and interactive technologies in the educational process; formation of personal and professional qualities of the future specialist; ensuring the acquisition of practical experience of future professional activity.

It has been proven that the implementation of a set of defined pedagogical conditions will contribute to the effective formation of specialists' competencies.

Keywords: competencies, competence formation, conditions, pedagogical conditions, specialists, Universities.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2025 р.

Електронне науково-методичне видання

**Педагогічна наука і освіта
XXI століття**

Науково-методичний журнал

Випуск 4

Упорядники:

**проф. Пустовіт Г. П., проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С.,
доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.**

**Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ**

**Суб'єкти у сфері друкованих медіа:
Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Степана Бандери, 12, м. Рівне, 33014, Україна;
тел.: (0362) 62-03-56
email: rectorat@rshu.edu.ua**

**Рекомендовано до оприлюднення 29.05.2025 р.
Ум. друк. арк 28,60.**

П 24 Педагогічна наука і освіта XXI століття: науково-методичний журнал. Вип. 4. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т; упоряд.: Г. П. Пустовіт; ред. кол.: Г. П. Пустовіт, Н. О. Остапчук та ін. Рівне: РДГУ, 2025. 422 с.

УДК 37: 001 «20»

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2025